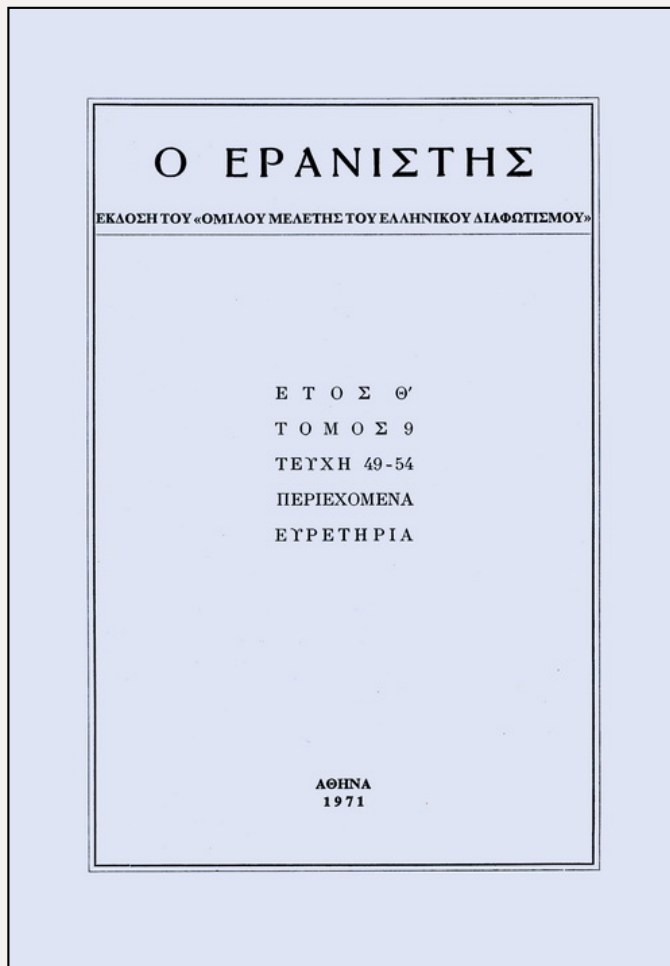

The Gleaner

Vol. 9, 1971

Η δίωξη της εφημερίδας «Ο Απόλλων»

Λούκος Χρήστος

<http://dx.doi.org/10.12681/er.9953>

Copyright © 1971

To cite this article:

Λούκος (1971). Η δίωξη της εφημερίδας «Ο Απόλλων». The Gleaner, 9, 200-218.

Η ΔΙΩΞΗ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ «Ο ΑΠΟΛΛΩΝ»

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1830 ὁ Ἀναστάσιος Πολυζωίδης ἐπέστρεψε στὴν Ἑλλάδα, ὕστερα ἀπὸ συμπληρωματικὲς σπουδὲς δύο χρόνων περὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ἐπανάστασης εἶχε διαδραματίσει δευτερεύοντα ρόλο, τὴν ὥρην ἔνοιωθε ἀρκετὰ ἰκανὸς γιὰ οὐσιαστικότερη παρουσία στὸ ἐλεύθερο πιά κράτος.¹ Ἡ πολιτικὴ κατάσταση στὸ μεταξὺ εἶχε ἀλλάξει: τὸ σύνταγμα τῆς Τροιζήνας, στὴ σύνταξη τοῦ ὁποῖου καὶ ὁ ἴδιος συνέβαλε,² εἶχε ἀνασταλῆ καὶ ὅλη ἡ ἐξουσία βρισκόταν στὰ χέρια τοῦ Κυβερνήτη Ἰω. Καποδίστρια. Ὁ Πολυζωίδης, σὰν φιλελεύθερος, ἀνῆκε ἰδεολογικὰ στὴν ἀντιπολίτευση. Παρόλα αὐτὰ θέλησε νὰ ὑπηρετήσῃ κάτω ἀπὸ τὶς διαταγὲς τοῦ Κυβερνήτη, τὸν ὁποῖο σεβόταν καὶ εὐγνωμονοῦσε γιὰ τὴ χρηματικὴ ἐνίσχυση τῶν σπουδῶν του.³ Στὴν ἀρχὴ προσπάθησε νὰ καταλάβῃ ὑπεύθυνη θέση στὸν κρατικὸ μηχανισμό, ἀλλὰ οἱ ἐλπίδες του διαψεύστηκαν. Οἱ θέσεις ποὺ τοῦ πρόσφερε ἡ Κυβέρνηση ἔθιγαν, κατὰ τὴ γνώμη του, τὴ φιλοτιμία του καὶ, τὸ σπουδαιότερο, δὲν τοῦ παρεῖχαν τὴν εὐκαιρία νὰ χρησιμοποιήσῃ γόνιμα ὅσα ἔμαθε σπουδάζοντας τόσα χρόνια. Ἡ πεποίθησις ὅτι σὰν πνευματικὸς ἄνθρωπος εἶχε ὑψηλότερη ἀποστολὴ τὸν ὥθησε στὴν ἀπόρριψή τους.⁴ Συγχρόνως ἄλλη ἀπογοήτευση περι-

1. Βιογραφικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν Ἀν. Πολυζωίδη καὶ κυρίως πληροφορίες γιὰ τὴ δράση του στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821 βλ. στὴν πρόσφατη ἐργασία τῆς Κατερίνας Γαρδίκας, *Ὁ Ἀναστάσιος Πολυζωίδης καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση*, «Μνήμων» 1 (1971) 23-52.

2. Κατ. Γαρδίκας, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 49-50.

3. Α. Πολυζωίδης (Ναύπλιο) πρὸς Κυβερνήτη, 16 Ἰουλίου 1830, εἰς Π.Θ. Πέννα, *Ὁ Μακεδὼν Ἀναστάσιος Πολυζωίδης ὡς πολιτικός, ὡς δικαστὴς*

καὶ ὡς ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, «Σερραϊκὰ Χρονικά» 1 (1953) 54-56, σημ. 1. Γιὰ τὶς ἀντίθετες, ἀλλὰ ὅπως δὴποτε ἐσφαλμένες καὶ γεμάτες ἐμπάθεια, κρίσεις τοῦ Μινωῖδη Μηνᾶ σχετικὰ μὲ τὶς ἀρχικὲς προθέσεις τοῦ Πολυζωίδη βλ. Κατ. Γαρδίκας, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 51-52.

4. Α. Πολυζωίδης (Ναύπλιο) πρὸς Γραμματέα Δικαιοσύνης, 27 Ὀκτωβρίου 1830, πρωτ., εἰς ΓΑΚ (=Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους), Γραμματεία Δικαιοσύνης, φακ. 84. Δύο ἀπὸ τὶς τρεῖς θέσεις ποὺ ἀπέρριψε ὁ Πολυ-

μενε τὸν νεαρό διανοούμενο: ἡ ἐπιθυμία του νὰ ἐκδώσῃ μετάφραση τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας τοῦ Ἰωσήφ Δροζίου δὲν ἔγινε εὐνοϊκὰ δεχτὴ ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη, ὁ ὁποῖος θεώρησε τοὺς Ἕλληνες ἀνώριμους ἀκόμη γιὰ νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὸ ἔργο αὐτό.⁵ Ἡ δημοσιογραφία πρόβαλε τότε στὸν Πολυζωΐδη σὰν τὸ μόνο μέσο ἀξιόλογης προσφορᾶς στοὺς συμπολίτες του. Στὴν ἀπόφασή του αὐτὴ θὰ παρακινήθηκε ἀσφαλῶς ἀπὸ τοὺς ἀντιπολιτευόμενους τὴν Κυβέρνηση φίλους του καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸν παλιό του προστάτη Ἀλ. Μαυροκορδάτο. Οἱ τελευταῖοι ἐπιθυμοῦσαν νὰ καλύψουν τὸ κενὸ ποῦ ἄφησε, ὕστερα ἀπὸ τὴ δίωξή της, ἡ ἀνεξάρτητη ἐφημερίδα «Ἡ Ἡὼς» τοῦ Ἑμμ. Ἀντωνιάδη.⁶

Ὁ Πολυζωΐδης γνωστοποίησε τὴν ἐκδόση τῆς ἐφημερίδας του «Ὁ Ἀπόλλων» μὲ τὴν προκήρυξη τῆς 13 Δεκεμβρίου 1830. Σ' αὐτὴ τόνιζε τὴν ἱερὴ ἀποστολὴ τοῦ τύπου: ὅτι εἶναι φύλακας ὄλων τῶν ἐλευθεριῶν καὶ ὅτι συμβάλλει οὐσιαστικὰ στὸ φωτισμὸ τοῦ ἔθνους. Ὑποσχέθηκε τὴν καταχώριση εἰδήσεων ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ καὶ διακήρυξε τὴν ἀμετάτρεπτη ἀπόφασή του νὰ ὑπηρετήσῃ, μέσα στὰ ὅρια τοῦ νόμου καὶ χωρὶς καμιά παρέκκλιση ἢ συγκατάβαση, τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ δικαιοσύνη.⁷

Τὰ πρῶτα ἀντίτυπα τῆς προκήρυξης στάλθηκαν στὸν Γραμματέα τῆς Δημόσιας Παιδείας Ν. Χρυσόγελο γιὰ νὰ παραδοθοῦν στὸν Κυβερνήτη, ὁ ὁποῖος ἐτοιμαζόταν τότε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὸ Ναύπλιο. Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ δὲν σήμαινε αἴτηση ἐπίσημης ἄδειας γιὰ τὴν ἐκδόση, ἀλλὰ ἀποτελοῦσε ἀπλὴ γνωστοποίηση καὶ πρόσκληση συνδρομῆς. Ὁ Πολυζωΐδης γνώριζε καλὰ ὅτι σύμφωνα μὲ τὶς ἀρχές τῶν ἐπαναστατικῶν Ἐθνοσυνελεύσεων, οἱ ὁποῖες ἀποτελέσαν τὶς συνταγματικὲς βάρ-

ζωΐδης ἦταν τοῦ προέδρου τοῦ Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου Σύρας καὶ Μυκόνου καὶ τοῦ ἐπιστάτη στὴν πώληση τῶν τουρκικῶν κτημάτων τῆς Ἀττικῆς.

5. Πρόλογος Δ. Μανασίδη στὸ ἔργο τοῦ Ἀν. Πολυζωΐδη, *Νεοελληνικά*, τόμ. 1-2, Ἀθήναι 1874-1875, σ. ια'. «Γενικὴ Ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος», ἔτος Ε', φ. 68, 23 Αὐγούστου 1830· ἐφημ. «Ἡ Ἡὼς», ἔτος Α', ἀρ. 10, 30 Αὐγούστου 1830. Βλ. καὶ τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολὴ τοῦ Πολυζωΐδη πρὸς

τὸν Κυβερνήτη (σημ. 3), ὅπου τονίζεται ὅτι ἡ ἐκδόση τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἀπέβλεπε στὸ φωτισμὸ τῆς νεολαίας καὶ τὴ γενικὴ ὠφέλεια.

6. Γιὰ τὴν «Ἡὼς» βλ. Μ. Παπαϊωάννου, *Ἡ ἐβδομαδιαία ἐφημερίδα τοῦ Ναυπλίου «Ἡ Ἡὼς» (1830)*, «Πελοποννησιακὴ Πρωτοχρονιά» 5 (1961) 137-146.

7. Βλ. προκήρυξη Α' στὴν ἀρχὴ τοῦ σώματος ποῦ περιέχει ὅλα τὰ ἐκδοθέντα φύλλα τοῦ «Ἀπόλλωνα».

σεις τῆς Κυβέρνησης Ἰω. Καποδίστρια⁸ καὶ τὶς ὁποῖες ἀναγνώρισε χωρὶς τροποποιήσεις ἢ Δ' Ἐθνοσυνέλευση τοῦ Ἄργους (1829),⁹ ὁ ἐκδότης ἐνὸς ἐντύπου δὲν ὑπέκειτο σὲ κανένα περιορισμὸν παρὰ μόνον στὴν τήρηση τῶν ἐξῆς ὄρων: νὰ σεβαστῇ τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ καὶ τὶς ἀρχὲς τῆς ἠθικῆς· νὰ ἀποφύγη κάθε προσωπικὴ ὕβρη καὶ συκοφαντία.¹⁰ Κατὰ συνέπεια ἡ ἄδεια ἦταν περιττὴ καὶ ἂν τυχὸν ἡ Κυβέρνηση διεκδικοῦσε τὸ δικαίωμα συγκατάθεσης ἢ ἄρνησης στὴν ἐκδοσὴ μιᾶς ἐφημερίδας, θὰ ἐνεργοῦσε ἀντίθετα πρὸς τὴ συνταγματικὴ διάταξιν ποὺ ὄριζε τὸν τύπο ἀνεξάρτητο.¹¹ Ἐξ ἄλλου εἶχε ἤδη ἐκδοθῆ ἡ «Ἡὼς» χωρὶς νὰ χρειασθῇ κυβερνητικὴ ἄδεια.¹²

Ὁ Κυβερνήτης ἔλαβε τὴν προκήρυξιν τοῦ «Ἀπόλλωνα» μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἀπὸ τὸ Ναύπλιο (20 Δεκ. 1830) καὶ ἐνῶ βρισκόταν στὴν Αἴγινα. Ἐρμηνεύοντας τὴν ἀποστολὴν τῆς προκήρυξης σὰν αἴτησιν ἄδειας γιὰ τὴν ἐκδοσὴν καὶ μὴ θέλοντας νὰ συγκατατεθῇ στὴν ἐκδοσὴ νέας ἐφημερίδας πρὶν γνωρίσῃ «περὶ τῆς ὕλης καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς», διέταξε τὸν Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας νὰ πληροφρήσῃ τὸν Πολυζωίδην ὅτι θὰ λάβῃ ἀπάντησιν στὸ αἴτημά του μόνον ὁ ἴδιος θὰ ἐπέστρεφε στὸ Ναύπλιο. Μέχρι τότε ὅμως ἀπαγορευόταν ἡ ἐκδοσὴ καὶ ὁ ἀρμόδιος Πολιτικὸς Διοικητὴς Ναυπλίας θὰ ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὶς σχετικὰς ὁδηγίας.¹³

Τὸ πρῶτον φύλλον τοῦ «Ἀπόλλωνα» θὰ κυκλοφοροῦσε, σύμφωνα μὲ τὴν προκήρυξιν, τὴν 1 Ἰανουαρίου 1831. Τρεῖς ἡμέρες ἐνωρίτερα ὁ Διοικητὴς Ναυπλίας κάλεσε τὸν Πολυζωίδην καὶ μάταια προσπά-

8. Προκήρυξις πρὸς τοὺς Ἕλληνας, 20 Ἰανουαρίου 1828, εἰς Ἰω. Καποδίστρια, *Ἐπιστολαί*, ἐκδ. E. Bétant, τόμ. 1-4, Γενεύη 1839, ἑλλην. μετάφραση Μ. Σχινᾶ, τόμ. Α', Ἀθήναι 1841, σ. 278.

9. Πρακτικὰ Δ' Ἐθνοσυνελεύσεως, συνεδρίαση Γ' (24 Ἰουλίου 1829), § 10, εἰς Ἄνδρ. Μάμουκα, *Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος*, τόμ. ΙΑ', Ἀθήναι 1852, σ. 64. Πρβλ. τὴν ἀπόφασιν ὑπ' ἀριθμ. 806 (9 Ἀπριλίου 1831) τοῦ Ἐκκλήτου Δικαστηρίου τῆς Πελοποννήσου, στὴν «Ἡὼς», ἔτος Β', φ. 16, 18 Ἀπριλίου 1831.

10. Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου, τμημα Β', κεφάλαιον Β', § ἡ' καὶ Πολιτι-

κὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, κεφάλαιον Γ', § 26, Ἄνδρ. Μάμουκα, ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. Β', Πειραιεὺς 1839, σ. 129 καὶ τόμ. Θ', Ἀθήναι 1841, σ. 132.

11. Ἐφημ. «Ὁ Ἀπόλλων», ἔτος Α', φ. 8, 4 Ἀπριλίου 1831.

12. «Ὁ Ἀπόλλων», φ. 1, 11 Μαρτίου 1831.

13. Κυβερνήτης (Αἴγινα) πρὸς Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας (Ναύπλιο), ἀρ. 1724, 25 Δεκεμβρίου 1830, σχ., ΓΑΚ, Γενικὴ Γραμματεία, φακ. 258. Πρβλ. Γραμματεία Ἐπικρατείας (Ναύπλιο) πρὸς Κυβερνήτην (Αἴγινα), ἀρ. 4281, 30 Δεκεμβρίου 1830, σχ., ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 258.

θησε να τον πείση ή να παραιτηθῆ ἀπὸ τὸ ἐγχείρημα ἢ νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἔκδοση ὡς τὴν ἐπιστροφή τοῦ Κυβερνήτη. Οὔτε ἡ ἐπέμβαση τοῦ Βιάρου Καποδίστρια, Γραμματέα τῶν Ναυτικῶν καὶ προσωρινὰ τῆς Δικαιοσύνης, ὑπῆρξε περισσότερο ἐπιτυχῆς. Ὁ Πολυζωίδης ἀπάντησε ἀποστομωτικὰ σ' ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ ὁ Βιάρος πρόβαλε γιὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὴν ἔκδοση τοῦ «Ἀπόλλωνα». Συγχρόνως δὲν παρέλειψε νὰ ὑπενθυμίσῃ τὰ δικαιώματα ποὺ τοῦ παρεῖχαν οἱ νόμοι, καθὼς καὶ τὸ χρέος ποὺ ἀνέλαβε πρὸς τὸ κοινὸ, ἀφοῦ οἱ συνδρομητὲς τῆς ἐφημερίδας ξεπερνοῦσαν ἤδη τοὺς ἑξακόσιους. Χωρὶς ἀποτέλεσμα στάθηκε καὶ ἡ μεσολάβηση τοῦ γερουσιαστῆ Γ. Αἰνιάνα.¹⁴

Τὴν 1 Ἰανουαρίου 1831 ὁ Διοικητὴς Ναυπλίας ἔστειλε τὸν ἀστυνόμο καὶ στρατιῶτες στὸ τυπογραφεῖο Ἐμμ. Ἀντωνιάδη, ὅπου θὰ τυπωνόταν ἡ νέα ἐφημερίδα. Στὴν ἐρώτηση τοῦ ἀστυνόμου ἂν ἔχη κυβερνητικὴ ἄδεια γιὰ τὴν ἔκδοση, ὁ Πολυζωίδης ἀπάντησε ὅτι «τὸ *Σύνταγμα τοῦ Ἔθνους* μας μοὶ δίδει τὴν ἄδειαν». Τότε ὁ ἀστυνόμος διέταξε νὰ ἀνασταλῆ ἡ ἐκτύπωση ὡσότου ὑπάρξῃ νεώτερη διαταγή, ἐνῶ ὁ Τοποτηρητὴς τῆς Ἐθν. Τυπογραφίας μέτρησε 608 φύλλα μισοτυπωμένα. Ὁ Πολυζωίδης πείστηκε νὰ θεωρήσῃ προσωρινῆ τὴν ἀναστολή, γιατί, ὅπως τὸν διαβεβαίωσε πρῶτα ὁ ἀστυνόμος καὶ στὴ συνέχεια ὁ Διοικητὴς, ὁ ταχυδρόμος ποὺ στάλθηκε ἀκριβῶς γιὰ τὴν ὑπόθεση αὐτὴ δὲν θὰ ἀργοῦσε νὰ φέρῃ τὶς ἐντολὲς τοῦ Κυβερνήτη. Συμφωνήθηκε λοιπὸν,

14. «Ὁ Ἀπόλλων», φ. 2, 15 Μαρτίου 1831. Πρβλ. [Ἰ. Α. Μαυροκορδάτος] (Ναύπλιο) πρὸς [Γ. Κουντουριώτη], 5 Ἰανουαρίου 1831, εἰς *Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου*, ἐκδ. Κ. Διαμάντη, τόμ. 10, Ἀθήναι 1969, σ. 340-341. Τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Βιάρου ἦταν ὅτι δὲν συμφέρει, ἐνῶ δὲν ἀποφασίστηκε ἀκόμα ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδας, ἡ ἐφημερίδα νὰ δείξῃ μὲ τίς ἀναδημοσιεύσεις τῆς προτίμησῃ γιὰ τὴν πολιτικὴ μιᾶς ἢ καὶ δύο ἀπὸ τίς Δυνάμεις, οἱ ὁποῖες στὰ τέλη τοῦ 1830 βρισκόνταν στὰ πρόθυρα τοῦ πολέμου γιὰ τὸ βελγικὸ καὶ πολωνικὸ ζήτημα· ὅτι 15 ἢ 20 τὸ πολὺ Ἑλληνας μποροῦν νὰ καταλάβουν τὰ γραφόμενα· καὶ ὅτι γιὰ τὴν ἔκδοση χρειάζεται κυβερνητικὴ ἄδεια. Ὁ Πο-

λυζωίδης ἀπάντησε ὅτι ἡ ἀναδημοσίευση ἀποσπασμάτων ἀπὸ τίς ἀγγλικὲς καὶ γαλλικὲς ἐφημερίδες δὲν βλέπει σὲ τί θὰ προκαλοῦσε τὴ δυσσέσκεια τῆς ἄλλης Δύναμης, τῆς Ρωσίας· ὅτι ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τῶν μέχρι στιγμῆς συνδρομητῶν τοῦ «Ἀπόλλωνα» ἀποδεικνύει ἀτυχῆ τὸ δεύτερο συλλογισμὸ τοῦ Βιάρου καὶ μᾶλλον ὑβριστικὸ γιὰ τοὺς Ἑλληνας· καὶ ὅτι δὲν γνωρίζει κανένα νόμο ὁ ὁποῖος νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν ἐκδότη μιᾶς ἐφημερίδας νὰ ζητήσῃ κυβερνητικὴ ἄδεια γιὰ τὴν ἔκδοση (βλ. «Ὁ Ἀπόλλων», φ. 2, 15 Μαρτίου 1831. Πρβλ. Éd. Driault- M. Lhéritier, *Histoire Diplomatique de la Grèce*, τόμ. Β', Paris 1925, σ. 54 - 55.)

μέχρι νὰ φθάσῃ ὁ ταχυδρόμος, ὁ Διοικητὴς νὰ μὴν ἐνοχλήσῃ πλέον τὸ τυπογραφεῖο καὶ ὁ Πολυζωίδης νὰ μὴν προχωρήσῃ στὴν ἐκτύπωση. Ὅμως τὴν ἐπομένη ὁ Διοικητὴς διέταξε τὴν κατάσχεση τῆς ἑφημερίδας. Ὁ ἀστυνόμος μὲ δυὸ μάρτυρες καὶ τὸν γραμματέα του ἦλθε καὶ πάλι στὸ τυπογραφεῖο Ἀντωνιάδη καὶ ἐνῶ ἀπουσίαζε ὁ Πολυζωίδης, ὁ ὁποῖος ἀρνήθηκε νὰ παρευρεθῆ, προχώρησε στὴν κατάσχεση 608 φύλλων μισοτυπωμένων καὶ 3 μὲ διορθώσεις. Ἀφοῦ τυπώθηκε ἓνα ὀλόκληρο φύλλο, ὁ ἀστυνόμος διέταξε τὴ διάλυση τῶν στοιχείων· τὰ ὑπόλοιπα φύλλα σφραγίστηκαν καὶ μεταφέρθηκαν στὴν ἀστυνομία.¹⁵ Τὸ φύλλο ποὺ κατασχέθηκε περιεῖχε ἔκθεση τῶν πολιτικῶν γεγονότων στὴν Εὐρώπη ἀπὸ τὴ μεγάλη Γαλλικὴ Ἐπανάσταση ὡς τὰ τελευταῖα γεγονότα τῆς Πολωνίας, καθὼς καὶ λόγους ἐπίσημων ἀνδρῶν ποὺ ἐκφωνήθηκαν στὰ κοινοβούλια τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας τοὺς τελευταίους μῆνες τοῦ 1830.¹⁶

Μὲ δυὸ ἐπιστολές του, στίς 4 καὶ 8 Ἰανουαρίου 1831, ὁ Πολυζωίδης διαμαρτυρήθηκε στὸν Βιάρο Καποδίστρια γιὰ τὴν ἐνέργεια τοῦ Διοικητῆ, ὁ ὁποῖος ἀθέτησε τὴν ὑπόσχεσή του, καθὼς καὶ γιὰ τὴν καταπάτηση τῶν συνταγματικῶν δικαιωμάτων του. Παράλληλα ζήτησε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση νὰ ἀποσαφηνίσῃ τὴ θέση της στὸ θέμα ποὺ προέκυψε, ἀλλὰ μάταια περίμενε ἀπάντηση. Δὲν γνώριζε βέβαια ὁ συντάκτης ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κυβερνήτης εἶχε διατάξει τὸ διωγμὸ του. Ἀντίθετα στίς διαμαρτυρίες του ὑπάρχει διάχυτη ἡ ἐλπίδα ὅτι ἡ σύνεση τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν παράβαση θεμελιωδῶν διατάξεων, τίς ὁποῖες ἐψήφισαν οἱ Ἐθνοσυνελεύσεις.¹⁷

Στίς 10 Ἰανουαρίου 1831 ὁ Πολυζωίδης διαμαρτυρήθηκε στὴ Γερουσία καὶ ὑπενθύμισε τὸ χρέος ποὺ μὲ ὄρκο εἶχαν ἀναλάβει οἱ περισ-

15. Διοικητὴς Ναυπλίας, Ἔργους καὶ Κάτω Ναχαγιῆ (Ναύπλιο) πρὸς Κυβερνήτη (Αἴγινα), ἀρ. 1340, 2 Ἰανουαρίου 1831, πρωτ., ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 259. Βλ. σὲ ἀντίγραφο καὶ τίς συνημμένες δυὸ πράξεις τῆς ἀστυνομίας Ναυπλίας, ἡ ὁποία ἐνήργησε τὴν κατάσχεση. Τὰ ἀνωτέρω ἔγγραφα δημοσιεύτηκαν, χωρὶς ὅμως νὰ σημειωθῆ ἡ ἀκριβὴς προέλευσή τους, εἰς Χρήστου Γ. Κωνσταντινίδου, *Πῶς κατεσχέθη ὁ «Ἀπόλλων» τοῦ Πολυζωίδη στὰ 1831 ἀπὸ τὴν ἀστυ-*

νομία Ναυπλίου (τρία ἀνέκδοτα ἔγγραφα), «Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά» (1964) 37-40 καὶ Α. Πολυζωίδης, *Ἀνέκδοτα κείμενα ἀπὸ τὸν «Ἀπόλλωνα» Ὑδρα 1831*, ἐπιμ. Γ. Μαρκόπουλου, Ἀθήνα 1971, σ. 15-20. Πρβλ. «Ὁ Ἀπόλλων», φ. 2, 15 Μαρτίου 1831· *Ἀρχεῖα Α. καὶ Γ. Κουντουριώτου*, τόμ. 10, σ. 341-342.

16. «Ὁ Ἀπόλλων», φ. 3, 18 Μαρτίου 1831.

17. Αὐτόθι.

σότεροι Γερουσιαστές, όταν έλαβαν μέρος στις Έθνοσυνελεύσεις, να υπερασπίζουσι τις συνταγματικές αρχές και μάλιστα την έλευθεροτυπία, «τόν στοιχειωδέστερον Νόμον, τήν ψυχήν τοῦ Συντάγματος . . .». Στέλλοντας αντίγραφα τῆς παραπάνω διαμαρτυρίας στον Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας καί στον Προσωρινό Γραμματέα τῆς Δικαιοσύνης, ὁ Πολυζωίδης δέν παρέλειψε νά τονίση τήν ἀδιαφορία τήν ὁποία σάν μέλη τῆς Κυβέρνησης ἔδειξαν κατά τήν παράνομη αὐτή ἄσκηση βίας.¹⁸ Στις διαμαρτυρίες αὐτές ἀπάντησε μόνο ὁ Γραμματέας τῆς Ἐπικρατείας Ν. Σπηλιάδης: προσκάλεσε τόν Πολυζωίδη καί τοῦ συνέστησε ὑπομονή ὡς τήν ἐπιστροφή τοῦ Κυβερνήτη.¹⁹

Στό μεταξύ ὁ Ἰω. Καποδίστριας πληροφορήθηκε στήν Αἴγινα τά ὅσα συνέβησαν ἀπό ἀναφορά τοῦ Διοικητῆ Ναυπλίας. Ἐπειδὴ ὁ Διοικητής ζήτησε ἔγκριση τῶν ἐνεργειῶν του, ὁ Κυβερνήτης διαβίβασε τήν ἀναφορά του στή Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας, ἀφοῦ στό νῶτο, μέ ἡμερομηνία 5 Ἰανουαρίου 1831, ὑπαγόρευσε καί ὑπέγραψε τά ἀκόλουθα: «ἐγκρίνονται τὰ πραχθέντα τοῦ Δ(ιοικητοῦ) καί ὁ Γραμματεὺς) τῆς Ἐπικρατείας νά τὸν εἰδοποιήσῃ αὐτὸ τοῦτο».²⁰

Ἡ ἀπόφαση τοῦ Ἰω. Καποδίστρια νά ἀπαγορεύσῃ τήν ἔκδοση τοῦ «Ἀπόλλωνα» δέν θεμελιωνόταν σέ κανένα νόμο. Γι' αὐτὸ θεωρήθηκε σάν προσβολή κατά τοῦ «Παλλαδίου τοῦ Ἐθνους, τῆς ἐλευθεροτυπίας»²¹ καί συγκίνησε τήν κοινὴ γνώμη,²² ἡ ὁποία, ἂν καί βρισκόταν στή διαμόρφωσή της τότε, εἶχε τήν ικανότητα νά διακρίνη ὅτι διακυβεύονταν θεμελιώδεις συνταγματικές διατάξεις. Οἱ πολιτικές ἀπόψεις τοῦ Κυβερνήτη δέν συμφωνοῦσαν ἀσφαλῶς μέ τις δημοκρατικές ἀρχές τῶν ἐπαναστατικῶν συνταγμάτων.²³ Οἱ πεποιθήσεις του αὐτὲς ἐν-

18. Αὐτόθι. Πρβλ. Ἀρχεῖα Α. καί Γ. Κουντουριώτου, τόμ. 10, σ. 343-345.

19. Αὐτόθι, σ. 346. Πρβλ. Ν. Σπηλιάδου, Ἀπομνημονεύματα, ἐκδ. Κ. Διαμάντη, τόμ. Δ', Ἀθήναι 1970, σ. 223, σημ. 1.

20. Διοικητής Ναυπλίας, Ἀργούς, καί Κάτω Ναχαγιέ (Ναύπλιο) πρὸς Κυβερνήτη (Αἴγινα), ἀρ. 1340, 2 Ἰανουαρίου 1831, πρωτ., ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 259. Πρβλ. Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας πρὸς τόν Διοικητῆ Ναυπλίου, ἀρ. 4322, 9 Ἰανουαρίου

1831, σχ., ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 259.

21. A. Prokesch-Osten, *Geschichte des Abfalls der Griechen von Türkischen Reiche*, τόμ. 1-6, Βιέννη 1867, ἑλλην. μετάφραση Γ. Ἐμμ. Ἀντωνιάδη, τόμ. Β', Ἀθήναι 1869, σ. 482.

22. Ἀ. Μαυροκορδάτος (Ναύπλιο) πρὸς [Δ. Καρατζᾶ;], 16 Ἰανουαρίου 1831, πρωτ., ΓΑΚ, Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Ἀλ. Μαυροκορδάτου, φακ. 17.

23. Ν. Δραγούμη, Ἱστορικαὶ ἀναμνήσεις, τόμ. Α', Ἀθήναι 1925, σ. 52.

σχύθηκαν, ὅταν, φθάνοντας στὴν Ἑλλάδα, ἀντίκρουσε τὴν ὀδυνηρὴν κατάστασιν τῆς χώρας. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τόνισε ὅτι μόνον μιὰ κυβέρνησις μὲ εὐρύτερες δικαιοδοσίαις θὰ μπορούσε νὰ προχωρήσῃ στὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ κράτους. Ἄν καὶ ἐπέτυχεν, μὲ τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς, νὰ συγκεντρώσῃ ὅλη τὴν ἐξουσίαν στὰ χέρια του, λόγοι πολιτικῆς τὸν ἀνάγκασαν νὰ στηρίξῃ τὸ προσωρινὸν του καθεστῶς στὸ σύνταγμα τῆς Τροικίνας καὶ πάντοτε κατέβαλε ἰδιαίτερες φροντίδας γιὰ νὰ δικαιολογῇ τὶς παραβάσεις ἢ παρεκκλίσεις ἀπὸ τὶς συνταγματικὰς διατάξεις.

Μὲ κατάλληλες ἐνέργειαι, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξίν του, εἶχε ἐπιτύχει νὰ καταστήσῃ τὸν τύπον μονοπώλιον τῆς Κυβερνήσεως.²⁴ Ὅταν, στίς ἀρχὰς τοῦ 1830, κυκλοφόρησε ἡ «Ἡὼς», ἡ ἀνεξάρτητος καὶ μὲ φιλελεύθερας ἀρχὰς ἐφημερίδα τοῦ Ἐμμ. Ἀντωνιάδη, κινήθηκε ἐναντίον τῆς ὀργανιστικῆς μηχανισμοῦ, πού δὲν διακρινόταν πάντοτε γιὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς γνώμης του.²⁵ Ἡ ἀπροκάλυπτος ὁμῶς, στὴν περι-

24. G. Hertzberg, *Geschichte Griechenlands*, τόμ. 1-4, Gotha 1876-1879, ἑλλην. μετάφρασις Π. Καρολίδου, τόμ. Δ', Ἀθήναι 1906, σ. 95. Σπ. Τρικούπη, *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, τόμ. Δ', Ἀθήναι 1888, σ. 220. Βλ. ἐπίσης Κυβερνήτης (Πόρος) πρὸς Ἐκτακτὸν Ἐπίτροπον Δυτικῶν Σποράδων [Βιάρου Καποδίστρια], ἀρ. 2631, 25 Μαΐου 1828, πρωτ., ΓΑΚ, Ἐκτακτοὶ Ἐπίτροποι - Προσωρινοὶ Διοικηταί, φακ. 14. Στὸ ἔγγραφο αὐτὸ ἀποσαφηνίζονται καλύτερα οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους παύθηκε ἡ «Ἐξαρτήτος Ἐφημερίς»: «Ἐπισυνάπτεται ὁ ἀρ. 38 τῆς Ἐξαρτήτου, ὅστις περιέχει ἄρθρον, τὸ ὁποῖον ἀναντιρρήτως θεωρεῖται ὡς στασιαστικόν. Θέλεις μετακαλέσει τὸν Συντάκτην αὐτῆς τῆς Ἐφημερίδος καὶ θέλεις τοῦ δώσει φιλικῶν τῶν τρόπων νὰ ἐνηνογήσῃ τὰς ἀπάτας, αἱ ὁποῖαι σύρουσι τὸν κάλαμόν του καὶ χαρακτηρίζουσι τὰς δημοσιεύσεις του. Ἐὰν διὰ πατριτικῆς συμβουλῆς φέρῃς αὐτὸν εἰς τὰ χρέη του θέλεις τοῦ κάμει μεγάλην δούλευσιν. Ἐνκόλως θέλεις τὸν κάμει νὰ καταλάβῃ, ὅτι εἰς ἐναντίαν περι-

στασίῳ ἢ Κυβερνήσεσιν δὲν θέλει περιορισθῆ μόνον εἰς τὸ νὰ τὸν δίδῃ συμβουλὰς...». Στὸ 38 φύλλον τῆς «Ἐξαρτήτου» δημοσιεύθηκε ἄρθρον γιὰ τὸ ὅποιο ὁ ἐκδότης τῆς ἐφημερίδας Παντελῆς Κ. Παντελῆς κατηγορήθηκε ὅτι προσπαθοῦσε «ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἰσονομίας ν' ἀνακαλέσῃ τὴν ἐπάρατον καὶ φθοροποιὴν ἀναρχίαν καὶ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ Κυβέρνησις εἶναι δεσποτική» (Κ. Ράμφος (Αἴγινα) πρὸς Κυβερνήτην, 23 Μαΐου 1828, πρωτ., ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 73). Πρβλ. «Ἐξαρτήτος Ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος» ἀρ. 33, 22-5-1828· ἀρ. 39, 25-5-1828· ἀρ. 40, 29-5-1828. Τελικὰ ὁ ἴδιος ὁ Κυβερνήτης ἀνακοίνωσε προφορικὰ στὸν Π. Παντελῆ τὴν παύσιν τῆς ἐφημερίδας του καὶ, γιὰ νὰ τὸν ἀποζημιώσῃ, τὸν διόρισε ἀργότερα δασμοτελώνη Σαντορίνης (Παντελῆς Κ. Παντελῆς πρὸς Κυβερνήτην, ἀρ. 78, 26 Σεπτ. 1829, πρωτ., ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 221 καὶ «Ὁ Ἀπόλλων», ἀρ. 11, 14 Ἀπριλίου 1831).

25. Μ. Παπαϊωάννου, Ὁ διωγμὸς τοῦ τύπου ἐπὶ Καποδίστρια (Ἡ ἐφημερίδα «Ἡὼς» τοῦ Ναυπλίου τοῦ

πτωση του Πολυζωΐδη, παραβίαση τῶν σχετικῶν μετὴν ἐλευθεροτυπία συνταγματικῶν διατάξεων, ἀποδεικνύει τὸν ἐκνευρισμὸ στὸν ὁποῖο βρισκόταν ὁ Κυβερνήτης ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἰουλιανῆς ἐπανάστασης.²⁶ Οἱ Γάλλοι εἶχαν καὶ πάλι δείξει στοὺς λαοὺς πῶς νὰ διεκδικοῦν τὰ νόμιμα δικαιώματά τους: ἀλυσιδωτὲς ὑπῆρξαν οἱ ἐπαναστάσεις σὲ πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης.²⁷ Ἡ ἀνανέωση αὐτῆ τοῦ ἐπαναστατικοῦ πνεύματος δὲν μπορούσε παρά νὰ ἐπηρεάσῃ καὶ τοὺς Ἕλληνας. Κατανοώντας τοῦτο ὁ Κυβερνήτης θέλησε μετὸν περιορισμὸ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου ὄχι μόνον νὰ ἀποφύγῃ τὸν ἔλεγχο τῶν πράξεών του, ἀφοῦ οἱ ἀρχεὲς τοῦ ἐκδότη καὶ ὁ σύνδεσμός του μετὴν ἀντιπολίτευση δὲν ἄφηναν καμιὰ ἀμφιβολία γι' αὐτό, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποκλείσῃ τὴ διάδοση εἰδήσεων ποὺ ἀναφέρονταν στὴ γενικὴ τότε ἐναντίον τῶν αὐταρχικῶν καθεστώτων ἐξέγερση τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Οἱ εἰδήσεις αὐτὲς θὰ ἐνίσχυαν ἰδεολογικὰ τὴν ἀντιπολίτευση, ἐνῶ συγχρόνως θὰ δυσχεροῦσαν τὸν Ρῶσο ἀντιπρόσωπο στὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἡ ἴδια ἢ Ρωσία ἀγωνιζόταν τότε νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάσταση τῶν Πολωνῶν.²⁸ Ἡ σύγχρονη ἐξ ἄλλου ἐξέγερση τῶν Μανιατῶν στὴν Τζίμοβα καὶ τὸ Λιμένι²⁹ ἐνίσχυσε τοὺς φόβους τοῦ Κυβερνήτη, ὁ ὁποῖος ἔβλεπε

²⁶ Εμμ. Ἀντωνιάδη), «Πελοποννησιακὴ Πρωτοχρονιά» 4 (1960) 177-181. Σοφίας Ἀντωνιάδη, Ἐμμανουὴλ Ἀντωνιάδης. Ὁ ἀγωνιστής, ὁ δημοσιογράφος (1791-1863), Ἀθήναι 1971, σ. 49. Δέσποινας Κατηφόρη, Ὁ Ἐμμ. Ἀντωνιάδης καὶ τὰ περὶ ἀναμειξέως του εἰς τὴν πειρατεία, «Μνήμων» 1 (1971) 133-135.

²⁶ G. Hertzberg, ἐνθ' ἀνωτ., μετὰφραση, τόμ. Δ', σ. 95. Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1830 ὁ λαὸς τοῦ Παρισιοῦ ἀνέτρεψε μετὸ ἐπανάσταση τὸν βασιλιὰ Κάρολο X, ὅταν αὐτός, μετὸ εἰσήγηση τοῦ πρωθυπουργοῦ του Polignac, θέλησε νὰ διαλύσῃ πραξικοπηματικὰ τὸ νέο κοινοβούλιο, στὸ ὁποῖο πλειοψηφοῦσαν οἱ φιλελεύθεροι, νὰ περιορίσῃ τὸ ἐκλογικὸ δικαίωμα καὶ νὰ καταργήσῃ τὴν ἐλευθεροτυπία.

²⁷ Οἱ Βέλγοι ἐπανάστατῆσαν ἐναντίον τῶν Ὁλλανδῶν (Αὐγούστος 1830) καὶ οἱ Πολωνοὶ ἐναντίον τῶν Ρώσων

(29 Νοεμβρίου 1830). Μικρὲς ἐπανάστασεις παρατηρήθηκαν στὴν Ἰταλία, Γερμανία καὶ Ἰσπανία.

²⁸ Ἡ προσπάθεια τοῦ ἡρωϊκοῦ Πολωνικοῦ λαοῦ γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἀνεξαρτησίας του συγκινοῦσε βαθύτατα τοὺς Ἕλληνας. Ἀντίθετα ἡ ἡμιεπίσημη «Γενικὴ Ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος» δημοσίευε τακτικὰ ἐξωτερικὲς εἰδήσεις στὶς ὁποῖες οἱ Πολωνοὶ ἐμφανίζονταν σὰν ἀντάρτες κατὰ τῆς ἐλέφ Θεοῦ ἐξουσίας τοῦ Ρώσου αὐτοκράτορα («Γεν. Ἐφημερίς», ἔτος ΣΤ', φ. 7, 28 Ἰαν. 1831· φ. 11, 11 Φεβρ. 1831· φ. 20, 14 Μαρτίου 1831· φ. 27, 8 Ἀπριλίου 1831 καὶ ἄλλου).

²⁹ Τὸ Δεκέμβριο 1830 - Ἰανουάριο 1831 οἱ Μανιάτες τοῦ Λιμενίου καὶ τῆς Τζίμοβας ἀρνήθηκαν, μετὰ παρακίνηση τῶν Μαυρομιχάληδων, νὰ δεχτοῦν τὴν ἐγκατάσταση τοῦ Διοικητῆ τῆς Σπάρτης στὸ Λιμένι καὶ ἦλθαν σὲ ἐνοπλὴ σύγκρουση μετὰ τὰ κυβερνητικὰ

τὸν ὄλεθρο τῆς Ἑλλάδας, ἂν συνέβαινε ἀναταραχὴ στὸ ἐσωτερικό. Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ ἀρχικοὶ τοῦ φόβοι ἦταν ὑπερβολικοὶ, ἐνῶ ἡ τακτική ποῦ ἀκολουθοῦσε δὲν ἀπέτρεπε, ἀλλά, ἀντίθετα, ἔκανε ἀναπόφευκτη τὴ βίαιη σύγκρουση μὲ τὴν ἀντιπολίτευση.

Ἦταν ὀπωσδήποτε ὑπερβολικὰ ὅσα ὁ Κυβερνήτης ἔγραφε στὶς 27 Ἰανουαρίου 1831 πρὸς τὸν πρίγκιπα Σοῦτσο, ὅτι δηλ. ἀπαγόρευσε τὴν ἔκδοση τῆς νέας ἐφημερίδας, ἐπειδὴ «ἐμελλε νὰ κηρύξη τὴν ἀποστασίαν εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας»³⁰. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁ Πολυζωίδης δὲν εἶχε καμιὰ πρόθεση νὰ κηρύξη ἐπανάσταση, ἀλλὰ σὰν ἐλεύθερος πολίτης διεκδικοῦσε τὸ ἀναφαίρετο δικαίωμα νὰ συντελέσῃ νόμιμα καὶ ὅσομποροῦσε στὴν ἐπίλυση τῶν μεγάλων προβλημάτων τοῦ ἔθνους. Ὁ Ἰω. Καποδίστριας, προσηλωμένος μόνον στὸ δικό του ὄραμα γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδας³¹ καὶ κατανοώντας καλὰ τίς μεγάλες τοῦ ὑπηρεσίες στὴν

στρατεύματα. Ἡ ἐξέγερση αὐτὴ δὲν κατεστάλη παρὰ τίς ἐπίμονες προσπάθειες τῆς Κυβέρνησης. Βλ. Διοικητὴς Σπάρτης (Λιμένι) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 908, 23 Δεκεμβρίου 1830 καὶ ἀρ. 921, 26 Δεκεμβρίου 1830, πρωτ., ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 258· Διοικητὴς Σπάρτης (Σκαρδαμούλα) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 1022, 22 Ἰανουαρίου 1831, πρωτ., ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 260. Πρβλ. K. Mendelssohn - Bartholdy, *Geschichte Griechenlands*, τόμ. 1-2, Leipzig 1873-1874, ἑλλην. μετάφραση Ἀγγ. Βλάχου, τόμ. Β', Ἀθήναι 1876, σ. 361-362.

30. Ἰω. Καποδίστριας, *Ἐπιστολαί*, μετάφραση, τόμ. Δ', Ἀθήναι 1843, σ. 153-154. Στὴν ἴδια ἐπιστολὴ σημειώνονται καὶ τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά: «Τὸ παρελθὸν ἔτος ἐκινούντο [οἱ ἀντιπολιτευόμενοι] εἰς προὔπαντησιν δῆθεν τοῦ ἡγεμόνος, ἤδη δὲ κινούνται ἵνα συμβιβάσωσιν τὴν Ἑλλάδα μὲ τοὺς λαοὺς τοὺς ἀποστατοῦντας κατὰ τῶν κυβερνησέων των καὶ τῇ προμηθεύσωσι σύνταγμα δημοκρατικὸν καὶ κυβερνήσιν ὁμόσπονδον».

31. Ὁ Ἰω. Καποδίστριας ὄραματι-

ζόταν ἓνα κράτος στὸ ὁποῖο οἱ πολῖτες θὰ ἦταν πραγματικὰ ἐλεύθεροι, γιὰ τὴν θὰ διέθεταν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία. Γι' αὐτὸ ἐπέμενε ὅτι χωρὶς οικονομικὲς καὶ κοινωνικὲς μεταρρυθμίσεις ἦταν ἀδύνατο νὰ λειτουργήσουν οὐσιαστικὰ οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοί. Ἐπίσης πίστευε ὅτι τὴν ἀλλαγὴ αὐτὴ μόνον μιὰ συγκεντρωτικὴ κυβέρνησις μποροῦσε νὰ ἐπιτύχῃ, ἡ ὁποία συγχρόνως θὰ καθοδηγοῦσε πατρικὰ τοὺς Ἕλληνας στὴν ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ τους ὀριμότητα μέχρις ὅτου μπορέσουν νὰ κυβερνηθοῦν μόνονι τους. Βλ. Ἰω. Καποδίστριας, *Ἐπιστολαί*, μετάφραση, τόμ. Δ', σ. 96-99· Ἀ (λεξάνδρου) Σ (τούρζα), *Βιογραφικὴ ἀφήγησις περὶ τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος I.A. Καποδίστριας*, πρόλογος στὸν πρῶτο τόμο τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰω. Καποδίστριας, μετάφραση, τόμ. Α', σ. 78-79· N. Kaltchas, *Introduction to the Constitutional History of Modern Greece*, Columbia 1940, σ. 64 κ. ἐξ. Πρβλ. ὅμως τὴ γνώμη τοῦ Douglas Dakin ὅτι στὴν κρίση μας γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Κυβερνήτη πρέπει νὰ διακρίνωμε τίς προθέσεις ἀπὸ τὰ πραγματικὰ ἐπιτεύγματα (βιβλιοκρισία στὸ

άνορθωση τῆς χώρας, ἀρνιόταν ἐπίμονα νὰ συμμεριστῇ τὶς ἀνησυχίες ἀνθρώπων ὅπως ὁ Πολυζωίδης· γι' αὐτὸν ἦταν ἀπλῶς «φυλλαδιογράφοι ἢ ἐρασταὶ τῆς ἐφημεριδογραφίας» καὶ νέοι «ἐρχόμενοι εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τὰ ἐξωτερικὰ μαθήματα». ³² Ἀλλὰ ὁ Πολυζωίδης ἀνησυχοῦσε, γιατί νόμιζε ὅτι ὁ Κυβερνήτης κινιόταν σ' ἓνα κόσμον ἰδεῶν τελείως διαφορετικὸ ἀπὸ τοὺς δημοκρατικούς στόχους ποὺ ἔθεσε ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1821. Ἀπὸ πεποιθήση συνταγματικὸς πίστευε ὅτι μόνον ἓνα πολιτευμα σὰν τῆς Γαλλίας ἢ τῆς Ἀγγλίας, δηλ. ἡ συνταγματικὴ μοναρχία, παρῆχε ἀσφαλεῖς ἐγγυήσεις γιὰ τὴν ἀπρόσκοπτη ἀνέλιξη τῶν ἐλευθερῶν Ἑλλήνων. ³³ Ἀντίθετα ἡ ἐπάνοδος σὲ ὅποιαδήποτε μορφή αὐθαίρετης διακυβέρνησης θὰ ἔπνιγε τὴ γνήσια ἐπαναστατικὴ ἐπιθυμία τοῦ λαοῦ καὶ ἔτσι θὰ ἐμπόδιζε τὴ δημιουργικὴ συμμετοχὴ του στὴν οἰκοδόμησιν τοῦ νέου κράτους. Γιὰ τὸν Πολυζωίδη, ὅπως καὶ γιὰ πολλοὺς ἄλλους Ἑλληνας, τὸ «ρωσικὸ» καθεστῶς ποὺ δημιούργησε ὁ Ἰω. Καποδίστριας δὲν ἀποτελοῦσε πιά προσωρινὴ λύση, ἀλλὰ καθημερινὰ δημιουργοῦσε μόνιμη κατάστασιν καὶ ἀπειλοῦσε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐνταξίαν τῶν Ἑλλήνων στὸν ὄμιλον τῶν πολιτισμένων εὐρωπαϊκῶν λαῶν. ³⁴

ἔργο τοῦ W. P. Kaldis, *John Capodistrias and the Modern Greek State*, «Balkan Studies» 4 (1963) 449-450.

32. Ἰω. Καποδίστριας (Ναύπλιο) πρὸς πρίγκιπα Σουῦτσο (Παρίσι), 27 Ἰανουαρίου 1831 καὶ 9 Μαρτίου 1831, Ἰω. Καποδίστριας, *Ἐπιστολαί*, μετάφραση, τόμ. Δ', σ. 154, 171. Ὁ Κυβερνήτης δὲν μπόρεσε νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸ σύστημα ἰδεῶν τῆς πεφωτισμένης δεσποτείας μέσα στὸ ὅποιο ἀνατράφηκε καὶ σταδιοδρόμησε. Ἔτσι τὸ ἀξιόλογο ἔργο του γιὰ τὴν οἰκοδόμησιν συγκροτημένης πολιτείας ὑπονομεύτηκε σημαντικὰ ἀπὸ τὴν ἐπιμονὴν σὲ μορφὴ διακυβέρνησης ποὺ ἦταν ἀντίθετος ἐπὶ δημοκρατικὴ πολιτικὴ παράδοσιν τῆς Ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

33. «... Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν ἐπιθυμεῖ ἄλλως νὰ κυβερνᾶται εἰμὴ Συνταγματικῶς. Πρὸς τοῦτο τὸ τέλος ἀπετίναξε τὸν ζυγὸν τοῦ βαρβάρου, καὶ λυπηρὰ πείρα τὸ ἐπληροφόρησεν ἀρκετὰ, πόσον ἡ ἀπεριόριστος θέλησις μιᾶς

ἐξουσίας, καὶ μὲ φῶτα ἰκανὰ περιστοιχισμένης, ἐγγυᾶται ὀλίγον τὸν παντελεῖ ἀπομακρυσμὸν τοῦ ἀποτειναχθέντος ζυγοῦ...» («Ὁ Ἀπόλλων», φ. 4, 21 Μαρτίου 1831). Βλ. καὶ «Ὁ Ἀπόλλων», φ. 15, 29 Ἀπριλίου 1831.

34. C. W. Crawley, *The Question of Greek Independence*, Cambridge 1930, σ. 192-193. Βλ. καὶ τοὺς φόβους, ὑπερβολικούς ἀσφαλῶς, τοῦ Ἀδ. Κοραΐ μήπως ὁ Κυβερνήτης καταστήσῃ τοὺς Ἑλληνας μουζίκους σὰν αὐτοὺς τῆς Ρωσίας: Δ.Α. Μιαούλης (Ναύπλιο) πρὸς [Γ. Κουντουριώτη], 13 Φεβρουαρίου 1831, *Ἀρχεὶα Α. καὶ Γ. Κουντουριώτου*, τόμ. 10, σ. 365. Πρβλ. Π. Κοντογιάννη, *Ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ τοῦ Α. Κοραΐ περὶ Δημοκρατίας*, «Ἑλληνικά» Η' (1935) 189-190 καὶ Κ. Ἀμάντου, *Κοραΐ καὶ Καποδίστριας*, «Ἑλληνικά» Η' (1935) 289-295, ὅπου σχέδιον ἀνέκδοτος ἐπιστολῆς τοῦ Κοραΐ πρὸς τὸν Πολυζωίδη μὲ ἡμερομηνία 20 Μαΐου 1831.

Εὐγενῆ συνεπῶς ἦταν τὰ κίνητρα τῆς ἀντιπαλιτευτικῆς διάθεσης τοῦ νεαροῦ δημοσιογράφου³⁵ καὶ τὴν ἐποχὴ πού κατασχέθηκε ὁ «'Απόλλων» δὲν τὸν διέκρινε ἡ γνωστὴ βιαιότητα τῶν ἐπόμενων μηνῶν, προῖόν ἀσφαλῶς τῶν γεγονότων πού μεσολάβησαν. Τρέφοντας σεβασμὸ στὸ πρόσωπο τοῦ Κυβερνήτη φιλοδοξοῦσε, παράλληλα μὲ τὸ φωτισμὸ τῶν ὁμογενῶν, νὰ ὑποδείξῃ τὶς ἀνησυχίες ὀρισμένων πολιτῶν γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδας. Ἄλλὰ ἡ βία ἤλθε νὰ διαλύσῃ τὶς ἐλπίδες του. Ἡ Κυβέρνηση, μὴ ἐπιτρέποντας νὰ ἀκουστῇ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἰδική της γνώμη, ἀκόμη καὶ ἂν ἐκφραζόταν νόμιμα, ἐξωθοῦσε τοὺς διωκόμενους σὲ ριζοσπαστικότερες ἀποφάσεις. Συγχρόνως στεροῦσε τὰ μέλη της ἀπὸ τὴν ἀπαραίτητη ἐκείνη κριτικὴ πού ἐμποδίζει τὴν δημιουργία ἀγεφύρωτου χάσματος ἀνάμεσα στοὺς κυβερνῆτες καὶ κυβερνωμένους.

Ἡ ἀντιπολίτευση,³⁶ πού τρεφόταν συνεχῶς ἀπὸ τὰ σφάλματα τῆς Κυβέρνησης, ἐκμεταλλεύτηκε κατάλληλα τὴ νέα παραβίαση τῶν συνταγματικῶν διατάξεων. Ἐνῶ στὴν ἀρχὴ εἶχε περιοριστῆ στὴν ἠθικὴ καὶ μὲ συνδρομὲς ὑποστήριξῃ τοῦ ἐγχειρήματος τοῦ Πολυζωίδη,³⁷ τώρα ἐγκολπώθηκε τὴν ὑπόθεση καὶ ἐμφάνισε τὸν «'Απόλλωνα» σὰν σύμβολο τῆς διωκόμενης πολιτικῆς ἐλευθερίας. Ἐξ ἄλλου τὰ γεγονότα τῆς Εὐρώπης εἶχαν ἐνισχύσει σημαντικὰ τὴν ἰδεολογικὴ της θέση: Στὴ Γαλλία ἡ Ἰουλιανὴ ἐπανάσταση εἶχε ἀνεβάσει στὴν ἐξουσία φιλελεύθερη Κυβέρνηση, ἡ ὁποία δὲν βρισκόταν πλέον κάτω ἀπὸ τὴν κηδεμονία τῆς Ρωσίας.³⁸ Ἡ πεποίθηση ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, τῆς ὁποίας ἡ ἔχθρα ἐναντίον τοῦ Κυβερνήτη ὑπῆρξε πάντοτε σταθερὴ, ἡ Γαλλία θὰ ἔδινε τώρα τὴν ἠθικὴ της τουλάχιστον ἐπιδοκιμασία στὴν προσπάθεια γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων στὴν Ἑλλάδα, ἐνθάρρυνε ὅσο τίποτε ἄλλο τοὺς ἀντιπολιτευομένους καὶ τοὺς ὁδήγησε σὲ γενναιότερες σκέψεις. Τότε ἀποφασίστηκε νὰ ἀναζητηθῆ ἄλλο, μὲ μεγαλύτερη ἀσφάλεια, καταφύγιο γιὰ τὸ διωκόμενο τύπο. Ἡ Ὑδρα παρεῖχε τὶς περισσότερες ἐγγυήσεις, ἀλλὰ χωρὶς τὴ συγκατάθεση τῶν Κουντουριωτῶν, πού ἦταν ἡ ἰσχυρότερη οἰκογένεια στὸ νησί, τίποτε δὲν μποροῦσε νὰ ἐπιχειρηθῆ. Ἡ περίσταση ἐμφανιζόταν

35. Π.Θ. Πέννα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 18-19, 33-34.

36. Γιὰ τὴν ὀργάνωση καὶ δράση τῆς ἀντιπολίτευσης στὴν καποδιστριακὴ περίοδο ἐτοιμάζω εἰδικὴ μελέτη.

37. Ἄ. Μαυροκορδάτος (Ναύπλιο)

πρὸς [Γ. Κουντουριώτη], 23 Δεκεμβρίου 1830 καὶ 5 Ἰανουαρίου 1831, Ἄρχεῖα Α. καὶ Γ. Κουντουριώτου, τόμ. 10, σ. 326 καὶ 340.

38. K. Mendelssohn - Bartholdy, ἐνθ' ἄνωτ., μετάφραση, τόμ. Β', σ. 311-312, 315-316.

εϋνοϊκή, γιατί οί διαπραγματεύσεις τῆς Κυβέρνησης μὲ τὰ ναυτικά νησιὰ γιὰ τὸ θέμα τῶν ἀποζημιώσεων εἶχαν φθάσει σὲ ἀδιέξοδο καὶ βάραιναν τὴν ἀτμόσφαιρα.³⁹

Μιὰ ἀπὸ τὶς πρῶτες ἐνέργειες πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ ἔγινε στὶς 15 Ἰανουαρίου 1831. Ὁ Δ. Α. Μιαούλης, γιὸς τοῦ ναυάρχου, γράφοντας ἀπὸ τὸ Ναύπλιο στὸν Γ. Κουντουριώτη, ἐμφάνιζε τὴν πρόσκληση τῆς διωκόμενης τυπογραφίας στὴν Ἰδρα σὰν «ἐπισφράγισιν ὄλων τῶν ἐνδόξων κατορθωμάτων» τοῦ νησιοῦ.⁴⁰ Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἄλ. Μαυροκορδάτος, πού βρέθηκε τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες στὴν Ἰδρα,⁴¹ δὲν θὰ παρέλειψε νὰ προτείνῃ παρόμοια. Οἱ Κουντουριῶτες εἶχαν λόγους νὰ εἶναι δυσαρεστημένοι μὲ τὸν Κυβερνήτη, ἀφοῦ καὶ τὰ συμφέροντά τους εἶχε πλήξει καὶ οἱ ἀπόψεις του γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδας δὲν τοὺς εὕρισκαν πάντοτε σύμφωνους. Παρόλα αὐτὰ δίσταζαν νὰ δώσουν προστασία στὸν «Ἀπόλλωνα» γνωρίζοντας ὅτι ἡ πράξη αὐτὴ θὰ τοὺς ἔφερνε σὲ ἀνοιχτὴ ρήξη μὲ τὴν Κυβέρνηση.

Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἀντιπολίτευσης στὸ Ναύπλιο καὶ τὸ Ἄργος⁴² διασκέδασαν καὶ τοὺς τελευταίους δισταγμοὺς τῶν Κουντουριωτῶν. Ὅχι μόνον ἐμφάνισαν τὴν κατάσταση στὴν Εὐρώπη εϋνοϊκή γιὰ τὴ διεκδίκηση τῶν συνταγματικῶν δικαιωμάτων, ἀλλὰ ἐπιδέξια ὑπέθαλψαν τὸν πατριωτισμὸ πού τόσο εὐκολὰ καλύπτει ἄλλα κίνητρα. Χαρακτηριστικοί, στὴν περίπτωσή αὐτή, εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Κ. Καρατζᾶ. Σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Γ. Κουντουριώτη παρακινοῦσε τοὺς Ἰδραῖους προκρίτους νὰ μὴ μείνουν ἀπαθεῖς, ἀπλοὶ θεατῆς τῶν κατορθωμάτων τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, οὔτε νὰ ἀνεχτοῦν, ὕστερα ἀπὸ τόσες ὑπηρεσίες στὴν πατρίδα, νὰ τυραννιῶνται, ἀλλὰ μὲ μιὰ ἀκόμη θυσία νὰ κερδίσουν «τὸν στέφανον τῆς δόξης» ὡς «σωτῆρες τοῦ ἔθνους καὶ στηρίγματα τῆς ἐλευθερίας τῆς φιλτάτης πατρίδος».⁴³ Ἔτσι τὴν ἐπιθυμία

39. Αὐτόθι, σ. 318-320· J.A. Petropoulos, *Politics and Statecraft in the Kingdom of Greece (1833-1843)*, Princeton 1968, σ. 121· Ἀρχεῖα Α. καὶ Γ. Κουντουριώτου, τόμ. 10, σ. 330, 351, 354, 367, 378-9.

40. Αὐτόθι, σ. 348.

41. Αὐτόθι, σ. 347, 350.

42. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν: Ἄλ. Μαυροκορδάτος, Κ. Καρατζᾶς, Δ. Ὑψηλάντης, Ἄ. Καν-

τακουζηνός, Ἄ. Μιαούλης, Σπ. Τρικούπης, Μ. Σοῦτσος, Κ. Ζωγράφος, Ἄ. Ζαῦτης καὶ ἄλλοι. Τὰ σχέδιά τους ὑποστήριξε ὁ Ἄγγλος ἀντιπρέσβης Dawkins.

43. Κ. Κ(αρατζᾶς) (Ναύπλιο) πρὸς [Γ. Κουντουριώτη], 8 Φεβρουαρίου 1831, Ἀρχεῖα Α. καὶ Γ. Κουντουριώτου, τόμ. 10, σ. 361-362. Θὰ εἶχε κανεὶς ἀντιρρήσεις σχετικὰ μὲ τὴ γνησιότητα τῶν φιλελεύθερων ἀρχῶν

τοῦ Πολυζωΐδη νὰ ἐκδώσῃ καὶ πάλι τὴν ἐφημερίδα του, ἔσπευσαν νὰ ἐνθαρρύνουν οἱ ἴδιοι οἱ Ὑδραῖοι προσκαλώνοντας τον νὰ μεταφέρῃ τὴν τυπογραφία του στὸ νησί τους, κάτω ἀπὸ τὴν ἄμεση προστασία τους.⁴⁴ Τὸ δεύτερο δεκαήμερο τοῦ Φεβρουαρίου 1831, τὸ τυπογραφικὸ ὑλικὸ τοῦ Πολυζωΐδη βρισκόταν στὴν Ὑδρα.⁴⁵

Στις 6 Μαρτίου 1831 ὁ Πολυζωΐδης μὲ νέα προκήρυξη γνωστοποίησε τὴν ἐπανέκδοσιν τοῦ «Ἀπόλλωνα». Ἀφοῦ ἀναφέρθηκε πρῶτα στὴ βίαιη παύσιν τῆς ἐφημερίδας του στὸ Ναύπλιο, στὴ συνέχεια ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιο τῶν Ὑδραίων, οἱ ὅποιοι, θέλοντας νὰ προστατεύσουν τὰ δικαιώματα τῶν ὁμογενῶν ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσία, ἔδωσαν ἄσυλο καὶ προστασία στὸ διωκόμενον τύπο. Συγχρόνως ὑποσχέθηκε νὰ τηρήσῃ τις ἴδιες ἀρχές πού διατύπωσε στὴν πρώτη του προκήρυξη.⁴⁶ Μέσα

τοῦ Καρατζᾶ ἢ μερικῶν ἀπὸ τοὺς ὁμοίους του. Ἀνάμεσα στοὺς ἀντιπολιτευομένους δὲν βρισκόνταν μόνον ἰδεολόγοι - ὑπερασπιστὲς τοῦ συντάγματος, ἀλλὰ καὶ φιλόδοξοι ἢ ἄνθρωποι πού τὰ συμφέροντά τους ἐπληξε καίρια τὸ καποδιστριακὸ καθεστῶς καὶ οἱ ὅποιοι δὲν θὰ δίσταζαν νὰ θυσιάσουν τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐπιθυμητὴ πολιτικὴ ἀλλαγὴ. Ὁ Κυβερνήτης ἔσφαλλε, ὅταν μὲ τὴν ἐπιμονή του στὴν αὐταρχικὴ διακυβέρνησιν ἔδινε τὴ δυνατότητα στὴν ἀντιπολιτευσιν νὰ ξεπεράσῃ προσωρινὰ τις ἀντιθέσεις τῶν μελῶν τῆς μὲ τὴν προβολὴ τοῦ κοινῆς ἀγῶνας γιὰ τις συνταγματικὲς ἐλευθερίες.

44. «Ὁ Ἀπόλλων», φ. 4, 21 Μαρτίου 1831.

45. Ἀρχεῖο Α. καὶ Γ. Κουντουριώτου, τόμ. 10, σ. 362, 377-378. Γιὰ τὸν τρόπο μεταφορᾶς βλ. Διοικητικὸς Τοποτηρητῆς Ἀργους πρὸς Γραμματεία Δικαιοσύνης, ἀρ. 1999, 23 Μαρτίου 1831, πρωτ., ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαιοσύνης, φακ. 127, ὅπου καὶ ἡ πληροφορία ὅτι «ἔγινε μία συνεισφορὰ εἰς Ὑδραν ἑκατὸν χιλιάδων ταλλήρων διὰ νὰ ἐκδίδεται ἐφημερίς...». Τὸ ποσὸ εἶναι προφανῶς ὑπερβολικόν.

Πρβλ. καὶ ἀβάσιμες πληροφορίες ὅτι τάχα σχεδιάστηκε ἀπὸ κυβερνητικοὺς ἢ δολοφονία τοῦ Πολυζωΐδη: Ν. Δ. Σπετσεροπούλου, *Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀν. Πολυζωΐδου κατὰ τὴν 7 Ἰουλίου 1873*, [Ἀθῆναι 1873], σ. 7 καὶ τὴ νεκρολογία πού δημοσίευσαν οἱ ἐφημερίδες «Χρόνος» καὶ «Πλάστιγξ». Βλ. καὶ Δ. Γατοπούλου, *Ἱστορίες τοῦ τόπου μας. Ἡ ἀντίδρασις τοῦ «Ἀπόλλωνος»*, Ἀθῆναι 1934, σ. 179-181. Τὴ μεταφορὰ τῆς τυπογραφίας του στὴν Ὑδρα εἶχε ζητήσῃ πρῶτος ὁ Ἐμμ. Ἀντωνιάδης. Βλ. Ἀρχεῖο Α. καὶ Γ. Κουντουριώτου, τόμ. 10, σ. 341-342.

46. Βλ. προκήρυξη Β' στὴν ἀρχὴ τοῦ σώματος πού περιέχει ὄλα τὰ ἐκδοθέντα φύλλα τοῦ «Ἀπόλλωνα». Ἡ δῶξιν ὁμοῦς ἔκανε τὸν Πολυζωΐδη ἀδιάλλακτο ἐχθρὸ τοῦ καποδιστριακοῦ καθεστῶτος: Ἡ «ἀπελευθέρωσιν» ἀπὸ τὰ πολιτικὰ δεσμὰ γίνεται τώρα γι' αὐτὸν ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἐφημερίδας του. Βλ. σχετικὰ Α. Πολυζωΐδης (Ὑδρα) πρὸς Δρόσο Μανσόλα (Σύρα), ἀρ. 3501, 23 Μαρτίου 1831, πρωτ., Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη - Τμῆμα Χειρογράφων, Ἀρχεῖο Α'.

στην άνομοιογένεια τής άντικαποδιστριακής παράταξης ό Πολυζωίδης άγωνίστηκε, όχι πάντοτε με έπιτυχία, να διατηρήσει τήν άνεξαρτησία τών φρονημάτων του.⁴⁷ Ή μετέπειτα πάντως στάση του απέδειξε ότι άντιμαχόμενος τόν Κυβερνήτη ήταν ειλικρινής στις επιδιώξεις του και δέν έχρησιμοποίησε, όπως άλλοι, τις λέξεις «*σύνταγμα*» και «*συνέλευσις*» ως «*μηχανή*» πολέμου».⁴⁸

Όταν ό Κυβερνήτης πληροφορήθηκε τή νέα προκήρυξη, παράγγειλε στο Διοικητή Ύδρας και Σπετσών να έξακριβώσει άν πράγματι ό Πολυζωίδης τύπωσε στην Ύδρα τó άνωτέρω πρόγραμμα· έπειτα να διαπιστώσει εάν οι δημογέροντες τής Ύδρας δέχονταν, με γνώση τών συνεπειών, όσα ό έφημεριδογράφος διακήρυξε, ότι δηλαδή «*άσφαλίζει τήν δημοσίευσιν τής έφημερίδος του, άπαγορευθείσης εις τήν καθέδραν τής Κυβερνήσεως, υπό τήν προστασίαν τής Κοινότητος*». Έπρεπε, συγχρόνως, να γίνει σαφές στη δημογεροντία ότι ή Κυβέρνηση άπαγόρευε τήν έκδοση τής έφημερίδας και στην Ύδρα, μέχρις ότου ό Πολυζωίδης, στέλλοντας τó πρόγραμμά του, ζητήσει κυβερνητική άδεια.⁴⁹ Ό Διοικητής, πριν ακόμα λάβει τις παραπάνω διαταγές του Κυβερνήτη, είχε ενεργήσει προς αυτή τήν κατεύθυνση. Είχε μάλιστα ρητώς προσκαλέσει τή δημογεροντία να χρησιμοποιήσει τήν άστυνομική δύναμη σε περίπτωση που ό Πολυζωίδης θα επιχειρούσε τήν έκδοση τής έφημερίδας του χωρίς κυβερνητική άδεια, «*διότι τó επιχείρημά του ύπήρχε εναντίον τών καθεστώτων και τής πολιτικής κοινότητας*».⁵⁰ Στις 11 Μαρτίου 1831 ή δημογεροντία τής Ύδρας του άνέφερε ότι ό Πολυ-

47. Πρβλ. όσα ό ίδιος ό Πολυζωίδης υποστήριξε («Ο Απολλών», φ. 60, 7 Οκτωβρίου 1831). Είναι πάντως άναμφίβολο ότι τó πολιτικό του πάθος τόν έσπρωξε σε υπερβολικές και άδικες πολλές φορές κατηγορίες εναντίον του Κυβερνήτη. Έφτασε στο σημείο να θεωρή έθνικό ό,τι ήταν άντικαποδιστριακό. Ούτε μπόρεσε να διακρίνη τούς πραγματικούς στόχους που έκρυβε ό ύποκριτικός φιλελευθερισμός μερικών συναγωνιστών του.

48. Γ. Τερτσέτη, *Άπομνημονεύματα Άγωνιστών του 1821. Λόγος τής 25 Μαρτίου 1874*, έπιμ. Ντίνου Κονόμου, Αθήνα 1970, σ. 396. Πρβλ.

Π. Θ. Πέννα, *ένθ' άνωτ.*, σ. 33.

49. Κυβερνήτης προς Έκτακτο Διοικητή Ύδρας και Σπετσών, άρ. 3365, 12 Φεβρουαρίου 1831, σχ., ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 261. Ή χρονολογία του έγγραφου πρέπει να διορθωθεί σε 12 Μαρτίου 1831· τούτο δικαιολογούν ό αριθμός πρωτοκόλλου καθώς και τó περιεχόμενο τής έπιστολής.

50. Έκτακτος Διοικητής Ύδρας και Σπετσών (Σπέτσες) προς Δημογεροντία Ύδρας, άρ. 1338, 10 Μαρτίου 1831, άντ., συνημμένο στο ύπ' αριθ. 1361 τής 13 Μαρτίου 1831, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 263.

ζωίδης ἐγκατέστησε στὸ νησι τυπογραφεῖο, ἐξέδωσε προκήρυξη καὶ σὲ λίγο θὰ κυκλοφοροῦσε τὸ πρῶτο φύλλο τοῦ «Ἀπόλλωνα»· ὅτι δὲν εἶχε τὴ συγκατάθεση τῆς Κυβέρνησης καὶ ὅτι, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τὸ ἐνδεχόμενο νέας δίωξης, συγκρότησε φρουρά, στὴν ὁποία κατατάχθηκαν γιὰ τὸν ἄδρὸ μισθὸ καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἄνδρες τῆς τοπικῆς φρουρᾶς.⁵¹ Μὲ τὴν τελευταία παρατήρηση ἢ δημογεροντία τόνιζε τὴν ἀδυναμία της νὰ ἐμποδίσει τὸ τόλμημα τοῦ δημοσιογράφου. Ὁ Διοικητής, γνωστοποιώντας ὅλα αὐτὰ στὸν Κυβερνήτη, ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκη νὰ ληφθοῦν γρήγορα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα γιὰ τὴν κατάπαυση τῆς «στασιώδους ταύτης πράξεως».⁵²

Ὁ Ἰω. Καποδίστριας δὲν θέλησε νὰ λάβῃ ἀμέσως αὐστηρὰ μέτρα, ἀν καὶ ἡ προστασία ποὺ χορηγήθηκε ἀπὸ τοὺς Ὑδραῖους στὸν τύπο θεωρήθηκε σὰν ἀντικυβερνητικὴ πράξη καὶ πρώτη ἐναντίον τοῦ καθεστῶτος φανερὴ ἐνέργεια τῆς ἀντιπολίτευσης.⁵³ Ὅπως ὁ ἴδιος ἔγραφε, τὰ μέτρα αὐτὰ ὄχι μόνο «ἤθελον περιπλέξει εἰς τὰ αὐτὰ δεινὰ, τόσοσ τοὺς ἐνόχους, ὡς καὶ τοὺς ἀθώους, ἀλλὰ καὶ δὲν ἤθελον ἔχει βᾶσιν ἀκριβῶς νόμιμον. Διότι δὲν ὑπάρχει πράξις τῆς Κυβερνήσεως ψηφίζουσα περὶ τῶν καταχρήσεων τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, καὶ περὶ τοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἀπ' ὅλα, εἰς ὅσα κατέστη ἔνοχος ὁ Κύριος Πολυζωίδης, δημοσιεύων ἐφημερίδα, χωρὶς νὰ λάβῃ ἄδειαν τῆς Κυβερνήσεως».⁵⁴ Μὲ αὐτὰ ὅμως τὰ λόγια ἐκεῖνος ἀκριβῶς ποὺ διέταξε τὴν παύση τοῦ «Ἀπόλλωνα», ὁμολογοῦσε ὅτι ἡ ἐφημερίδα κατασχέθηκε παράνομα στὸ Ναύπλιο. Στὸ μεταξύ ὁ Κυβερνήτης, ἐπιθυμώντας τὸ νομότυπο περιορισμὸ τῆς ἐλευθεροτυπίας, εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὴ Γερουσία νὰ ρυθμίση μὲ ἰδιαίτερο νόμο τὴ συνταγματικὴ ἀρχὴ ποὺ ὄριζε τὸν τύπο ἀνεξάρτητο.⁵⁵ Συγχρόνως ὁ «Ἀπόλλων», ποὺ ἄρχισε νὰ κυκλοφορῇ

51. Δημογέροντες Ὑδρας πρὸς Ἐκτ. Διοικητὴ Ὑδρας καὶ Σπετσῶν, ἀρ. 2242, 11 Μαρτίου 1831, ἀντ., συνημμένο στὸ ὑπ' ἀριθ. 1361 τῆς 13 Μαρτίου 1831, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 263.

52. Ἐκτ. Διοικητῆς Ὑδρας καὶ Σπετσῶν (Σπέτσες) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 1361, 13 Μαρτίου 1831, πρωτ., ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 263.

53. Προσωρινὸς Γραμματέας τῆς Δικαιοσύνης πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 7011, 13 Αὐγούστου 1831, «Γεν. Ἐφημερίς», ἔτος ΣΤ', φ. 62-63, 19

Αὐγούστου 1831.

54. Κυβερνήτης (Πόρος) πρὸς Μαυρομάτη, Διοικητὴ Ὑδρας καὶ Σπετσῶν, ἀρ. 3392, 21 Μαρτίου 1831, σχ., ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 264.

55. Κυβερνήτης πρὸς Γερουσία, ἀρ. 2028, 12 Μαρτίου 1831, σχ., ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Γιάννη Βλαχογιάννη, Γεν. Γραμμ., φακ. 92. Ἡ Γερουσία εἶχε προσκληθῆ καὶ παλαιότερα, τὸν Ὀκτώβριο 1830, νὰ σκεφτῇ τὴν ψήφιση νέου νόμου περὶ τύπου, τήρησε ὅμως σιωπὴ στὸ διάστημα ποὺ μεσολάβησε.

κανονικά από τις 11 Μαρτίου 1831, εμφανίστηκε σάν ὄργανο τῆς κακοβουλίας καί τῆς ἰδιοτελείας, μέ μοναδικό του σκοπό «νά ἐνισχύση τήν ἐπαναστατικὴν πλάνην ἐν μέσῳ τῶν Ἑλλήνων». ⁵⁶

Οἱ προσπάθειες τῆς Κυβέρνησης νά στερήση τὸν «Ἀπόλλωνα» ἀπὸ τὴν προστασία τῶν νησιωτῶν δὲν κατέληξαν σὲ οὐσιαστικὸ ἀποτέλεσμα. Μόλις 40 Ὑδραῖοι ὑπέγραψαν τὴν ἀναφορὰ πού προσκόμισε εἰδικὸς κυβερνητικὸς ἐκπρόσωπος. Μ' αὐτὴ στιγματιζόταν ἡ ἐκδοση τῆς ἐφημερίδας στὸ νησί καί τονιζόταν ἡ ἀνησυχία τῶν «φιλησύχων καὶ ἀνάκων πολιτῶν» γιὰ τὸν ἐπαπειλούμενο ἐμφύλιο σπαραγμὸ. Ἐπίσης οἱ ἀναφερόμενοι ζητοῦσαν τὴ μεσολάβηση τῆς Κυβέρνησης, γιατί ἡ ἐνοπλη φρουρὰ τοῦ Πολυζωίδη ἦταν ἀνώτερη ἀπὸ τὴ δύναμη πού διέθετε ἡ δημογεροντία. ⁵⁷ Τὴν ἴδια τύχη εἶχε καί ἡ ἀναφορὰ πού συνέταξε ὁ Διοικητὴς Ὑδρας καὶ Σπετσῶν: οἱ περισσότεροι Σπετσιῶτες ἀρνήθηκαν νά τὴν υπογράψουν μὴ θέλοντας νά καταδικάσουν τοὺς Ὑδραῖους γιὰ τὴν τόλμη τους νά ὑπερασπίσουν τὴν ἐλευθεροτυπία. ⁵⁸ Δὲν ἔλειπαν, γιὰ ἐκφοβισμό, καί οἱ φῆμες ὅτι ἡ Κυβέρνηση σκόπευε νά λάβη μέτρα αὐστηρά, ἂν οἱ Ὑδραῖοι δὲν δέχονταν νά ὑπακούσουν στὸ νέο νόμο περὶ τύπου πού θὰ ψηφιζόταν. Στὰ μέτρα αὐτὰ δὲν ἀποκλειόταν καί ἡ ἄρνηση τῆς Κυβέρνησης νά χορηγήση ναυτιλιακὰ διπλώματα. ⁵⁹

Ἡ διαδικασία στὸ μεταξὺ γιὰ τὸ νομότυπο περιορισμὸ τῆς ἐλευθεροτυπίας προχωροῦσε. Ὑστερα ἀπὸ ἐπανειλημμένες συνεδριάσεις

56. Βλ. σημ. ἀρ. 54. Πρβλ. τὸν ἐνθουσιασμὸ πού προκάλεσε ἡ ἐπανεκδοση τοῦ «Ἀπόλλωνα» στοὺς ἀντιπολιτευομένους: Ἀρχεῖα Α. καὶ Γ. Κουντουριώτου, τόμ. 10, σ. 382, 384-385, 386-387.

57. Διοικητὴς Ὑδρας καὶ Σπετσῶν (Σπέτσες) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 1400, 25 Μαρτίου 1831, πρωτ., καθὼς καὶ τὰ συνημμένα δύο ἀντίγραφα, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 264. Πρβλ. Διονυσίου Κοκκίνου, Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, τόμ. 12, Ἀθῆναι 1960, σ. 423· Κ. Mendelssohn-Bartholdy, ἐνθ' ἀνωτ., μετάφραση, τόμ. Β', σ. 323.

58. «Ὁ Ἀπόλλων», φ. 6, 28 Μαρτίου 1831. Παρόμοια ἀναφορὰ εἶχε τὴν ἴδια τύχη καί στὸν Πόρο, βλ. Ἀρχεῖα Α. καὶ Γ. Κουντουριώτου,

τόμ. 10, σ. 424-426.

59. Αὐτόθι, σ. 388, 395 καὶ 402. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁ Ἴω. Φιλήμων, γιὰ νά βοηθήσῃ τὴν Κυβέρνηση στὸν ἀγῶνα τῆς ἐναντίον τοῦ «Ἀπόλλωνα», προσφέρθηκε νά ἐκδώσῃ, μέ κρατικὰ ἔξοδα, τὴν ἐφημερίδα «Ὁ Εἰρηνικός». Ἡ ἐφημερίδα αὐτὴ θὰ ἐμφανιζόταν σάν ἀνεξάρτητη καί θὰ προσπαθοῦσε νά ἀποδείξῃ φατριαστικὰ καὶ ἰδιοτελῆ τὰ συνταγματικὰ κινήματα τῆς ἀντιπολίτευσης. Φαίνεται πάντως ὅτι ὁ Κυβερνήτης δὲν ἔδωσε τὴ συγκατάθεσή του. Γιὰ τὸν «Εἰρηνικὸ» ἐτοιμάζει μελέτη ἡ κ. Δέσποινα Κατηφόρη, ἡ ὁποία ἐρεῦνησε σχετικὰ στὸ Καποδιστριακὸ τμήμα τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἰονίου Γερουσίας.

καὶ παρὰ τὴ σθεναρὴ ἀντίσταση λίγων Γερουσιαστῶν, ἡ πλειοψηφία τῆς Γερουσίας ἀνταποκρίθηκε στὶς ἀπαιτήσεις τῆς Κυβέρνησης.⁶⁰ Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 2085 ψήφισμα τῆς 26 Ἀπριλίου 1831 ἐπληττε καίρια τὴν ἐλευθεροτυπία ποὺ θεμελίωσαν τόσες Ἐθνοσυνελεύσεις. Παρὰ τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἐπιτρεπόταν ἡ προληπτικὴ λογοκρισία, ἡ δευτέρη παράγραφος τοῦ παραπάνω ψηφίσματος περιεῖχε τόσες δεσμεύσεις, ὥστε νὰ φαίνεται ἀδύνατη ἡ ὑπαρξὴ πραγματικῆς ἀντικυβερνητικῆς δημοσιογραφίας : Ἐπαγορευόταν ἡ ἐκτύπωση κάθε συγγράμματος τὸ ὁποῖο «καθήπτετο τὰς ἐδεργέτιδας τῆς Ἑλλάδος δυνάμεις» ἢ «ἐκίνει εἰς ἀνατροπὴν τῶν καθεστώτων προσωρινῶς τῆς Ἐπικρατείας πραγμάτων» ἢ «προεκάλει εἰς ἀπειθειαν πρὸς τοὺς νόμους», ἐνῶ ὅποιος παρέβαινε τὶς διατάξεις αὐτὲς ὑποβαλλόταν σὲ αὐστηρὲς χρηματικὲς ποινὲς καὶ φυλάκιση.⁶¹ Δὲν μένει ἀμφιβολία ὅτι μὲ τὸν πρῶτο αὐτὸ ἑλληνικὸ νόμο κατὰ τοῦ τύπου δεσμευόταν ἡ ἐλευθερία τῆς γνώμης, ἀφοῦ, στὴν τότε ἔνταση τῶν πολιτικῶν παθῶν, καὶ ἡ πιὸ ἀθῶα κριτικὴ μπορούσε νὰ περιληφθῇ στὶς ἀπαγορευτικὲς του διατάξεις.⁶²

60. «Ὁ Ἀπόλλων», φ. 3, 18 Μαρτίου 1831· φ. 4, 21 Μαρτίου 1831· φ. 7, 1 Ἀπριλίου 1831· φ. 9, 8 Ἀπριλίου 1831. Βλ. καὶ Ἀρχεῖα Α. καὶ Γ. Κουντουριώτου, τόμ. 10, σ. 389, 398, 402-403, 408, 410-411, 414-415, 416. Στὴν ἑλληνικὴ μετάφραση ὁμιλίας τοῦ Μιραμπώ γιὰ τὴν ἐλευθερία τοῦ τύπου, ἡ ὁποία τυπώθηκε στὸ Ναύπλιο τὸ 1831, βρίσκεται ἡ ἀκόλουθη ἀφιέρωση: «Εἰς τοὺς πέντε ἐκ τῶν Γερουσιαστῶν τῆς Ἑλλάδος, τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθεροτυπίας γενναίως ἀγωνισθέντας, καὶ κατὰ τῆς τυποκτόνου γνώμης διαμαρτυρηθέντας. Διὰ τὸν πατριωτισμόν». Πρβλ. Ν. Σπηλιάδου, Ἀπομνημονεύματα, τ. Δ', σ. 237-240, καθὼς καὶ τὴν εἰσηγητικὴν ἐκθεση τοῦ Γραμματέα τῆς Δημόσιας Παιδείας πρὸς τὴ Γερουσία μὲ ἡμερομηνία 12 Ἀπριλίου 1831, «Γεν. Ἐφημερίς», ἔτος ΣΤ', φ. 32, 2 Μαΐου 1831. Βλ. ἐπίσης στὰ ΓΑΚ (Γραμμ. Δικαιοσύνης, φακ. 91, ὑποφάκελος ἀχρονολόγητα 1830) ἀνυπόγραφη - ἀχρονολόγητη πραγματεία πε-

ρὶ τύπου, ὅπου καταβάλλεται προσπάθεια νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι τὰ νέα μέτρα ἀποβλέπουν στὴν προστασία τοῦ ἐκδότη ἢ συγγραφέα.

61. «Γεν. Ἐφημερίς», ἔτος ΣΤ', φ. 31, 29 Ἀπριλίου 1831. Δὲν ἦταν λιγώτερο περιοριστικὴ καὶ ἡ μεγάλη ἐγγύηση τὴν ὁποία ἔπρεπε, σύμφωνα μὲ τὸ νέο νόμο, νὰ προκαταβάλλῃ ὁ ἐκδότης μιᾶς ἐφημερίδας.

62. Ap. Dascalakis, *La Presse Néo-hellénique (Le Journalisme et la Renaissance Hellénique, Journaux et Journalistes, La Liberté de la Presse)*, Paris 1930, σ. 108-109· Κώστα Μάγερ, *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου*, τόμ. Α', Ἀθήναι 1957, σ. 38· Ἀρχεῖα Α. καὶ Γ. Κουντουριώτου, τόμ. 10, σ. 416. Βλ. καὶ Ἀλεξάνδρου Σούτσου, *Ὁ περὶ ἐλευθερίας κανονισμὸς ἢ τὸ τυποκτόνον ψήφισμα τοῦ Ἰω. Καποδίστρια (Τὸν Μάιον τοῦ 1831)*, εἰς *Ἄπαντα*, Ἀθήναι 1916, σ. 38-39. Ὁ νέος νόμος ἐπληξε καίρια τὴν «Ἡῶ», ποὺ μόλις εἶχε ἀρχίσει νὰ κυκλοφορῇ

Ύστερα από την γνωστοποίηση του νέου νόμου,⁶³ η Κυβέρνηση διέταξε όλα τα διοικητικά της όργανα να απαγορεύσουν την κυκλοφορία του «'Απόλλωνα» και να προειδοποιήσουν τους τυχόν συνδρομητές αυτής της εφημερίδας «ὅτι τοῦ λοιποῦ δὲν δύνανται νὰ τὴν λαμβάνουν οὔτε νὰ τὴν διαδίδουν χωρὶς νὰ βλάψουν ἑαυτοὺς καθυποβαλλομένους εἰς ἀστυνομικὰ μέτρα». ⁶⁴ Οἱ ἀπογορευτικὲς διατάξεις κοινοποιήθηκαν στοὺς πολίτες τῶν ἐπαρχιῶν, ἐνῶ οἱ ὑγειονομολιμενάρχες, πού ἐπιστατοῦσαν στίς ἀποστολές τοῦ ταχυδρομείου, καὶ οἱ ἀστυνόμοι ἐπιφορτίστηκαν νὰ κρατοῦν ὅσα ἀντίτυπα τῆς «στασιώδους εφημερίδος» περιέρχονταν στὰ χέρια τους καὶ νὰ ἐπισημάνουν ὅσους τὰ προμηθεύονταν μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο. ⁶⁵ Σὲ μερικοὺς γνωστοὺς συνδρομητές τοῦ «'Απόλλωνα» ἔγινε ἰδιαίτερη ὑπόμνηση τῶν νέων μέτρων πού ἔλαβε ἡ Κυβέρνηση γιὰ τὸν τύπο. Μερικὰ πάντως ὅργανα τῆς ἐπαρχιακῆς διοίκησης εἶχαν, ἀπὸ ὑπερβολικὸ ζῆλο, ἀπαγορεύσει τὴν κυκλοφορία τῆς εφημερίδας μὲ δική τους πρωτοβουλία, πρὶν ψηφιστῆ ὁ νέος νόμος. ⁶⁶

Ὁ νέος νόμος περὶ τύπου ἔδειχνε τὴν ἀπόφαση τῆς Κυβέρνησης νὰ μὴν ἔλθῃ, προβαίνοντας σὲ μερικὲς παραχωρήσεις, σὲ συνδιαλλαγή μὲ τοὺς Ὑδραίους. ⁶⁷ Ὁ Πολυζωίδης καὶ οἱ λοιποὶ στὴν Ὑδρα ἀντιπο-

ξανά, καὶ ὁ φιλελεύθερος ἐκδότης τῆς «ἀλλότριον Ἑλληνοσ λογίζόμενος τὴν εἰς τὸν νόμον τοῦτον ἢ μᾶλλον εἰς τὴν παρὰνομίαν ὑπακοήν» ἔπαυσε οἰκιοθελῶς τὴν εφημερίδα του. Σὲ λίγο ἐπιχείρησε νὰ μεταφέρει τὰ τυπογραφικὰ μηχανήματα σ' ἄλλο μέρος, ἀλλὰ ἐμποδίστηκε («Ὁ Ἄπολλων», φ. 26, 6 Ἰουνίου 1831).

63. «Γεν. Ἐφημερίς», ἔτος ΣΤ', φ. 32, 2 Μαΐου 1831.

64. Κυβερνήτης πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ἐπικράτειαν Ἐκτάκτους Ἐπιτρόπους, τοὺς Διοικητὰς καὶ Τοποτηρητὰς, ἀρ. 3647, 12 Μαΐου 1831, σχ., ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ. φακ. 266.

65. Διοικητῆς Κορινθίας πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 1549, 15 Μαΐου 1831, πρωτ., ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 266· Διοικητῆς Τήνου καὶ Θερμίων πρὸς Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας, ἀρ.

1419, 21 Μαΐου 1831, πρωτ., καθὼς καὶ τὰ συνημμένα ἐγγράφα, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 267.

66. Διοικητικὸς Τοποτηρητῆς Κέας πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 235, 25 Μαΐου 1831, πρωτ., ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 267.

67. Στίς ἀρχές Ἀπριλίου 1831 ὁ Ἰω. Καποδίστριας, σὲ μιὰ προσπάθεια συμβιβασμοῦ μὲ τοὺς Ὑδραίους, κάλεσε τοὺς προκρίτους των νὰ τὸν συναντήσουν στὸν Πόρο. Αὐτοὶ ὁμῶς ἀρνήθηκαν τονίζοντας ὅτι καμιά συνδιαλλαγή δὲν ἦταν δυνατή, ἀν ὁ Κυβερνήτης δὲν ὑποσχόταν ὅτι θὰ παραχωρήσει ἐλεύθερους θεσμούς στοὺς Ἑλληγες καὶ θὰ σεβαστῆ τὴν ἐλευθερία τοῦ τύπου. Βλ. D. C. Fleming, *John Capodistrias and the Conference of London (1828-1831)*, Thessaloniki 1970, σ. 156.

λιτευόμενοι ἀρνήθηκαν νὰ ἀναγνωρίσουν αὐτὸ τὸ νόμο, γιατί ἐμπόδιζε τὴν ἐλεύθερη ἐξέταση τῶν δημοσίων πράξεων.⁶⁸ Κατὰ τὴ γνώμη τους οὔτε ἡ Γερουσία, ἡ ὁποία σὰν ὑπάκουο ὄργανο τοῦ Κυβερνήτη δὲν μποροῦσε πιά νὰ ἐκπροσωπῇ τὸ ἔθνος, οὔτε ἡ Κυβέρνηση εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ ἀκυρώσουν ἢ τροποποιήσουν θεμελιώδεις (δηλ. συνταγματικούς) νόμους παρὰ μόνο μιὰ νέα Ἐθνοσυνέλευση. Συγχρόνως διακήρυξαν ὅτι «εἰς παρανόμους πράξεις κανεῖς πολίτης γνήσιος δὲν χρεωστεῖ εὐπειθειαν».⁶⁹ Ἡ ἀντιπολίτευση ὠθοῦνταν στὴν παρανομία καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος διαγραφόταν στὸν ὀρίζοντα, γιὰ τὴν ἐκρηξὴ τοῦ ὁποίου σὲ λίγο δὲν ἦταν ἀσφαλῶς μόνοι ὑπαίτιοι οἱ ἀντιπολιτευόμενοι τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια.

Χοῆστος Κ. Λούκος

68. Ἀναφορὰ τοῦ Προσωρινοῦ Γραμματέα τῆς Δικαιοσύνης πρὸς τὸν Κυβερνήτη, ἀρ. 7011, 13 Αὐγούστου 1831, «Γεν. Ἐφημερίς», ἔτος ΣΤ', φ. 62-63, 19 Αὐγούστου 1831.

69. «Ὁ Ἀπόλλων», φ. 8, 4 Ἀπριλίου 1831· φ. 11, 14 Ἀπριλίου 1831· φ. 13-14, 25 Ἀπριλίου 1831· φ. 20-21, 20 Μαΐου 1831· φ. 22, 23 Μαΐου 1831· φ. 23, 27 Μαΐου 1831. Πρβλ. τὴν κυβερνητικὴ ἀποψη εἰς Ν. Σπη-

λιάδου, Ἀπομνημονεύματα, τόμ. Δ', σ. 242, σημ. 1. Τὸ Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, ΙΕ' ψήφισμα 1) Μαΐου 1827), ἀρθρον β προέβλεπε: «Ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει καὶ περιστάσει δύναται ἡ Βουλὴ ἢ ἡ Κυβέρνησις νὰ νομοθετήσῃ ἢ νὰ ἐνεργήσῃ τι ἐναντίον εἰς τὸ παρὸν Πολιτικὸν Σύνταγμα». Βλ. Γ. Δ. Δημακοπούλου, Ἡ Διοικητικὴ Ὁργάνωσις τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, Ἀθῆναι 1970, σ. 42.